

МОВОЗНАВСТВО

УДК 81'373.611:821.161.2-93'06

ІРИНА ДЕНИСОВЕЦЬ

(Полтава)

ЕМОЦІЙНА ТА ОЦІННА ФУНКЦІЇ СЛОВОТВОРЧИХ ЗАСОБІВ У ТВОРАХ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ДИТЯЧИХ ПИСЬМЕННИКІВ

У статті обґрунтовано пріоритетне місце словотворчих засобів експлікації емоційно-оцінного змісту в сучасних українських дитячих творах. Схарактеризовано особливості дієвих засобів експресивізації на словотвірному рівні, а саме демінутивні й аугментативні суфікси. Визначено, що в дитячих творах автори найчастіше використовують значну частину суфіксів суб'єктивної оцінки, яка передає позитивне ставлення до певного образу чи події, надає тексту емоційних відтінків схвалення, заохочення, радості, симпатії, ніжності, замилювання, пошани.

Ключові слова: сучасна дитяча література, емоційність, оцінність, словотворчий засіб, демінутивність, аугментативність.

Український художній дискурс як об'єкт лінгвістичних досліджень поставав у різних аспектах, проте виконані студії ґрунтуються переважно на двох жанрах – прозі та поезії. Художні твори для дітей, попри їхню жанрову специфіку, обмеженіше привертали увагу лінгвістів. **Актуальність** пропонованого дослідження зумовлена потребою вивчити емоційно-оцінну семантику, сформовану традиційними словотворчими засобами в мовній творчості сучасних українських дитячих письменників, що спричинене виразною тенденцією до оновлення семантики та стилістичного забарвлення сучасного літературного словника дитячої прози.

Питанню словотвірних відтінків суб'єктивної оцінки та проблемі емоційно-експресивної функції словотворчих засобів присвятили свої дослідження багато мовознавців, зокрема В. В. Виноградов, І. І. Ковалик, Г. М. Сагач, М. В. Кравченко, Н. Ф. Клименко, Т. А. Космеда, Н. І. Бойко, Л. Б. Шутак.

Мета дослідження полягає у ґрунтовному аналізі емоційно-оцінної функції словотворчих засобів у творах сучасної української дитячої літератури.

Словотворчі засоби виконують у мові дві основні стилістичні функції: емоційно-експресивну та оцінну. Найчастіше такі деривати вживані в художньому, розмовному та публіцистичному стилях, а в науковому та офіційно-діловому переважає стилістично (емоційно) нейтральна лексика. Словотворчі засоби на позначення суб'єктивної оцінки надають повідомленню цілу гаму відтінків – від мейоративних (співчуття, доброзичливість, схвалення) до пейоративних (зневага, іронія, осуд).

Оцінна функція словотворчих засобів виявляється в певних емоційно-оцінних відтінках та поділяється на два види: 1) позитивна і 2) негативна. Деривати з емоційно-оцінними суфіксами допомагають досить влучно схарактеризувати не лише конкретну особу, її діяльність, поведінку, а й певне явище, процес, увиразнюючи, виокремлюючи його з-поміж інших.

У творах художнього дискурсу кількісно більшу групу становлять деривати зі зменшено-пестливою семантикою. Категорія зменшеності завжди ґрунтується на поняттях емоційності та оцінності й передує категорії суб'єктивної оцінки реалій. Інша річ, що для вираження обох категорій використовують спільні словотворчі засоби – зменшено-емоційні суфікси. Незважаючи на їхню спільність і тісний генетичний зв'язок, кожна з них може виявлятися в мові й самостійно (Шутак, 2002, с. 12).

До основних дієвих засобів експресивізації на словотвірному рівні належать демінутивні й аугментативні суфікси. Значна частина суфіксів суб'єктивної оцінки передає позитивне ставлення автора до певного образу чи події, надає тексту емоційних відтінків схвалення, заохочення, радості, симпатії, ніжності, замилювання, пошани. Водночас із позитивними емоціями демінутиви в певних контекстуально-ситуативних умовах мають властивість відтворювати широкую палітру негативних відтінків. Такі утворення породжують експресію іронії, зневаги, приниження, здивування, осуду,

© Денисовець І.

нехтування, відрази, слугують для вираження антипатії, відкритого несхвального авторського ставлення.

У мові творів сучасних українських дитячих письменників сформувався широкий набір словотворчих засобів, що використовують для створення емоційності та оцінності. Словотворення – це яскраве джерело мовної експресії, зокрема завдяки різноманітності оцінних афіксів. У різних частинах мови оцінність, що створюється афіксацією, виявляється по-різному. Найбільший потенціал експресії мають суфікси суб'єктивної оцінки іменників.

Основні значення оцінних дериватів із суфіксами суб'єктивної оцінки – об'єктивна зменшеність та об'єктивна збільшеність. Значення зменшеності нерідко сполучається зі значенням позитивної оцінки (пестливості), а збільшеності – з негативною оцінкою (згрубілості, зневаги). Проте можливі й такі контексти, коли негативна оцінка пов'язується із семантикою зменшеності (*ідейка, п'яничка*), і навпаки, – позитивна оцінка із семантикою збільшеності (*друзяка, паруб'яга*).

Як зауважує О. А. Земська, експресивність пронизує всі ділянки системи художнього мовлення, а найбільшою мірою вона властива словотворенню (Земская, 1992, с. 109). Суб'єктивно-оцінні іменники, що мають у своїй словотвірній структурі емоційно навантажені суфікси, «здатні надавати субстантивам залежно від значення твірної основи та контекстуальних умов найрізноманітніших експресивних відтінків: зменшено-пестливих, зменшено-зневажливих, збільшено-грубуватих тощо» (Голубовська, 2002, с. 53).

Сучасні українські дитячі письменники використовують широкий арсенал словотворчих афіксів для створення емоційно-оцінних значень у словах різних частин мови. На думку багатьох дослідників, найпродуктивнішим є суфіксальний спосіб творення оцінних лексем, що охоплює велику кількість суфіксів, здатних виражати суб'єктивно-оцінні значення – позитивні чи негативні. Іменникові суфікси з лексико-граматичним забарвленням завжди надають значенню твірного слова відтінку суб'єктивної оцінки. Ці суфікси звичайно поділяють на дві групи: 1) суфікси на означення зменшеності чи здрібнілості, що водночас є виразниками пестливості, ласкавості або фамільярного ставлення мовця до названого предмета чи особи; 2) суфікси на означення збільшеності чи згрубілості, що одночасно слугують виразниками зневажливого, іронічного або фамільярного ставлення до кого-небудь. Усіх інших емоційних відтінків (захоплення, схвалення, доброзичливості, недоброзичливості, осуду) суфікси з лексико-граматичним значенням виразно набувають лише в контексті (Білодід, 1973, с. 296).

Словотвір прикметників та дієслів за допомогою емоційно-оцінних суфіксів – явище хоч і менш характерне для творів сучасних українських дитячих письменників, проте досить яскраве, самобутнє, специфічне й національно марковане. Великий відсоток лексичних одиниць з емоційно-оцінною семантикою, що функціонують у творах сучасних українських дитячих авторів, становлять якісні прикметники, що мають три лексико-граматичні категорії – ступенів порівняння, безвідносної інтенсивності ознаки та суб'єктивної оцінки. Синтетичні форми цих категорій утворені за допомогою суфіксів *-ш-/-іш-, -ущ- (-ющ-), -уч-(-юч-), -енн-, -езн-/-елезн-, -еньк-, -есеньк-, -ісіньк-, -юсіньк-*. Напр.: *Тому й не бачить, як попід стіною хати скрадається мокрісінський ординець* (Жолдак, 2010, с. 23); *Виймають по маленькому манірному охайненькому флакончику, черпають туди парфумованої води* (Жолдак, 2010, с. 56). Усі прикметники із цими суфіксами виражають певний ступінь вияву якості, що пов'язане з її оцінкою (Білодід, 1973, с. 317). Значення позитивної оцінки у прикметників із суфіксами *-еньк-, -есеньк-, -ісіньк-, -юсіньк-* здебільшого поєднується зі значенням високого ступеня вияву якості. Напр.: *Ти лежав на капустяному листку маленький-маленький і гарненький-гарненький, як зайчик* (Нестайко, 2010, с. 25); *Сидить собі тихо рибалочка на верболозині та й роздивляється себе у воді: рудесенька, гарнесенька, дзьоб замашнесенький* (Чередниченко, 2007, с. 74); *Галино Сидорівно, дороженька! Галино Сидорівно, золотенька! Галино Сидорівно, любесенька* (Нестайко, 2009, с. 447). Суфікси *-ущ-(-ющ-), -уч-(-юч-), -енн-, -езн-/-елезн-* поєднують значення великої інтенсивності ознаки з її позитивною або негативною оцінкою. Вони можуть надавати прикметникам і відтінку згрубілості, що супроводжується емоційною оцінкою несхвалення, а також увиразнювати силу, міцність, великий розмір чого-небудь. Похідні прикметники із цими суфіксами вживаються також для вираження зневаги, презирства та грубої характеристики. Напр.: *Здоровуца вже дівка, до школи пішла* (Нестайко, 2009, с. 451); *І що воно за такий хитрющий закон, що все розумне, яке можна було сказати у певну мить, спливає на думку не в ту мить* (Нестайко, 2010, с. 198); *А он дядько противнючий з кривим носом* (Нестайко, 2008, с. 113); *Ішли-ішли, аж дійшли до здоровенного ямища, у глині викопаного* (Нестайко, 2008,

с. 87); *З грубезного отвору комина стирчала здоровенна колода* (Ячейкін, 2004, с. 104).

Надзвичайно виразними у стилістичному плані є пестливі форми інфінітива, утворені за допомогою суфіксів *-ки, -оньки, -очки, -унечки, -усі, -ці* (*їстки, їстоньки, їсточки, їстусі, спатки, спатоньки, спатусі, спатунечки*). Напр.: *Зима прийшла, їстоньки принесла!* – кричав на цілу вулицю Петрик (Дереш, 2007, с. 75). Пестливі інфінітивні форми дієслова притаманні дитячій мові й характеризують позитивне ставлення персонажів дитячих творів до всіх процесів їхнього активного життя.

Стилістичні функції словотворчих засобів прислівника аналогічні до стилістичних функцій словотворчих засобів іменника та прикметника. Це зумовлене тим, що значна кількість прислівників відіменникового та відприкметникового походження, а деякі стилістично активні словотворчі засоби цих частин мови однакові. Особливо це стосується суфіксів здрібніло-пестливих форм прислівників: *-еньк-, -ечк-, -ісіньк-, -юсіньк-* (Білодід, 1973, с. 337). Напр.: *Драстуйте, дідусю!* – **чемненько** привітався я, заходячи у двір (Нестайко, 2008, с. 406); *Велике спасибі!* **Красненько** дякую (Нестайко, 2010, с. 32); *Агов! Сюди! Я осьдечки* (Григорук, 2008, с. 70); *Отакечки*, як каже мій дідусь (Нестайко, 2008, с. 7); *Байдужечки!* Нехай колеться, аби був зі мною (Нестайко, 2008, с. 42); *Ще й додав, буцім йому байдужісінько*, відомо це іншим чи ні (Ячейкін, 2004, с. 19); *А м'яч повільносінько так, красивенько за лінію й покотився* – я його не зачепив навіть (Андрусік, 2012, с. 12).

Спорадично у творах сучасних українських дитячих письменників трапляються здрібніло-пестливі форми займенників (*всенський, отакесенський, самісінький* та ін.), причому вони мають здебільшого суто розмовний характер. Напр.: *Так, що й не почув, як за його спиною раптом великими жаринами спалахнуло й запалало усеньке місто* (Жолдак, 2010, с. 14); *Буцім шлейф її найубогішої сукні дорожчий, аніж всенський мій весільний посаг* (Ячейкін, 2004, с. 73); *Радик тихесенько прочинив двері до вітальні, заглянув – нікогісінько* (Гуменюк, 2009, с. 37). Найчастіше такими формами займенників послуговуються В. Нестайко, Д. Чередниченко, Ю. Чеповецький для створення комічного ефекту й передання мовних особливостей своїх маленьких персонажів, які часто сприймають навколишній світ досить суб'єктивно й за допомогою зменшено-пестливих суфіксів створюють неповторний емоційний колорит яскравості та образності. Напр.: *Назустріч нам білозубо усміхнувся замузаний (всеньке обличчя у шмаровидлі) комбайнер Гриць Чучеренко* (Нестайко, 2008, с. 46); *А то раз узав оттакенького kota й запросто вкинув собі у вікно* (Чередниченко, 2007, с. 78); *Але в тому, що вони ревуть, я ніскілечки не сумніваюсь* (Григорук, 2008, с. 14); *А такецьке диво, бачите, можливо* (Нестайко, 2008, с. 44); *Та коли проголосили Республіку, не було ніякісінького сумніву, хто буде Президентом* (Нестайко, 2011, с. 65). В останньому реченні заперечний займенник указує на найвищий ступінь оцінності та емоційності, тобто персонаж дитячого твору висловлює своє твердження так, що його ніхто інший заперечити не зможе.

Найменшу кількість становлять емоційно-оцінні числівники, що передають зменшено-пестливу семантику, напр.: *Ліза все намагалася вгледіти хоча б одненьку, але вони не показувалися* (Денисенко, 2008, с. 27).

Крім словотворчих суфіксів, для створення позитивної чи негативної оцінки будь-якого явища та вираження найвищого ступеня вияву ознаки сучасні дитячі письменники послуговуються традиційними префіксами та префіксами іншомовного походження, що значно рідше трапляються в їхніх художніх творах. Великий відсоток становлять префіксальні прикметникові лексеми, які в стилістичному плані, порівняно з іменниками, досить виразні й однозначні. Префікс якісних прикметників *най-* указує на найвищий ступінь вияву ознаки (напр.: *Скажу тільки, що такого гучного свята в нашому селі не пам'ятали найстарезніші діди* (Нестайко, 2009, с. 534)), а префікс *пре-* – на дуже високий ступінь вияву ознаки, водночас виражає ще й емоційну суб'єктивну оцінку якості (напр.: *Ой, хто не бачив калинового суцвіття, придивітьсья, яке воно прецікаве* (Чередниченко, 2007, с. 59)). Прикметники із префіксом *пре-* мають значно вужчу стилістичну сферу вживання. Значно рідше трапляються іменники та прикметники із префіксом *пра-*, що надає їм урочистого й поетичного забарвлення. Напр.: *І доглядає, й колише мене прастаренька верба* (Чередниченко, 2007, с. 30).

Дієслівний префікс *попо-* посилює ефект тривалості дії, її багатократності, надає дієслову виразної емоційної оцінки схвалення (задоволення) або несхвалення (незадоволення). Напр.: *Ми попочитали після нього, аби щось зрозуміти* (Павленко, 2011, с. 29).

Отже, словотвірний чинник посідає пріоритетне місце серед інших засобів формування емоційно-оцінного змісту художніх творів для дітей. За допомогою словотворчих афіксів

посилюється образність, виражальна цінність мовлення персонажів дитячих творів. Сучасні українські дитячі письменники використовують широкий арсенал словотворчих афіксів для створення емоційно-оцінних значень у словах різних частин мови. Словотворчі засоби емоційності та оцінності надають значенню нового слова не лише об'єктивної зменшеності чи збільшеності, а й відтінку ніжності, пестливості, голублення, ласкавості, якщо вони репрезентують позитивну оцінку, або, навпаки, ненависті, зневаги, іронії, осуду, фамільярності, якщо – негативну. Дослідження інших традиційних та індивідуально-авторських способів творення слів для реалізації експресивної семантики в сучасній українській дитячій прозі становить одну з перспективних ліній вивчення творів сучасних дитячих письменників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Андрусак І. Вісім днів із життя Бурундука / Іван Андрусак. – Київ : Грані-Т, 2012. – 72 с.
- Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу : [монографія] / І. О. Голубовська. – 2-е вид., випр. і доп. – Київ : Логос, 2004. – 284 с.
- Григорук А. Праправнук барона Мюнхгаузена : повість-казка / Анатолій Григорук. – Київ : Гамазин, 2008. – 112 с.
- Гуменюк Н. Зустріч на Босому мосту / Надія Гуменюк. – Київ : Грані-Т, 2009. – 184 с.
- Денисенко Л. Ліза та Цюця П. зустрічаються / Лариса Денисенко. – Київ : Грані-Т, 2008. – 128 с.
- Дереш Л. Дивні дні Гані Грак / Любка Дереш. – Київ : Грані-Т, 2007. – 112 с.
- Жолдак Б. Капосні капці / Богдан Жолдак. – Київ : Грані-Т, 2010. – 80 с.
- Земская Е. А. Словообразование как деятельность / Е. А. Земская. – Москва : Наука, 1992. – 178 с.
- Нестайко В. З. Чарівний талісман : повісті / В. З. Нестайко. – Київ : Країна Мрій, 2010. – 288 с.
- Нестайко В. З. Дивовижні пригоди в лісовій школі: Таємний агент Порча і козак Морозенко. Таємниці лісею «Кондор» / В. З. Нестайко. – Харків : ВД «ШКОЛА», 2011. – 128 с.
- Нестайко В. З. Чарівні окуляри / В. З. Нестайко. – Київ : Веселка, 2008. – 95 с.
- Нестайко В. З. Найновіші пригоди Їжачка Колька Колючки та Зайчика Косі Вуханя / В. З. Нестайко. – Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2008. – 160 с.
- Нестайко В. З. Тореадори з Васюківки / В. З. Нестайко. – Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2009. – 440 с.
- Павленко М. Домовичок з палітрою : повість / Марина Павленко. – Київ : Грані-Т, 2011. – 112 с.
- Сучасна українська літературна мова. Стилїстика / за заг. ред. І. К. Білодіда. – Київ : Наук. думка. – 1973. – 588 с.
- Чередниченко Д. Мандри Жолудя : вірші, казки, оповідання / Дмитро Чередниченко. – Київ : Школа, 2007. – 224 с.
- Шутак Л. Б. Словотвірна категоризація суб'єктивної оцінки в сучасній українській мові : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Л. Б. Шутак. – Київ, 2002. – 20 с.
- Ячейкін Ю. Друге бажання королеви : роман / Юрій Ячейкін. – Київ : Джерела М, 2004. – 192 с.

IRYNA DENYSOVETS

EMOTIONAL AND EVALUATIVE FUNCTIONS OF WORD-BUILDING MEANS IN THE BOOKS OF MODERN UKRAINIAN CHILDREN'S WRITERS

The article deals with the priority place of word-building means of explication of emotional and evaluative content in modern Ukrainian children's works. The features of efficient means of expression on the word-building level, namely diminutive and augmentative suffixes, are described. It is determined that in children's writings most authors use most of the suffixes of subjective assessment, which passes a positive attitude to a certain image or event, gives the text emotional shades of approval, encouragement, joy, sympathy, tenderness, admiration, respect. The aim of this study is to thoroughly analyze the emotional and evaluative function of word-formation means in the works of modern Ukrainian children's literature. The article gives a detailed analysis that in the system of linguistic means, by means of which they enhance imagery, the expressive value of speech of the characters of children's works, word-formation affixes play an important role. They carry out an active role in implementing a variety of stylistic values, since they give the root part of the lexemes a certain expression, some additional semantics, and, at the same time, expressiveness, emotionality and appreciation. The main idea of the article is that the word-building factor occupies a priority place among other means of forming the emotional and appraisal content of artistic works for children. With the help of affixes, imagery, expressive value of speech of characters of children's works increases. The article is of great help to understand that modern Ukrainian children's writers use a wide arsenal of word-formation affixes to create emotional and evaluative meanings in the words of different parts of the language.

Key words: modern children literature, emotionality, evaluation, word-building means, deminutivity, augmentativity.

REFERENCES

- Andrusiak, I. (2012). *Visim dнів iz zhyttia Burunduka [Eight days of chipmunk's life]*. Kyiv: Hrani-T [in Ukrainian].
- Bilodid, I. K. (Ed). (1973) *Suchasna ukrainska literaturna mova. Stylistyka [Contemporary Ukrainian Literary Language. Stylistics]*. Kyiv: Nauk. dumka [in Ukrainian].
- Cherednychenko, D. (2007). *Mandry Zholudia [Walking Acorns]*. Kyiv: Shkola [in Ukrainian].
- Denysenko, L. (2008). *Liza ta Tsiutsia P. zustrichaiutsia [Lisa and Tsyuca P. are meeting]*. Kyiv: Hrani-T [in Ukrainian].
- Deresh, L. (2007). *Dyoni dni Hani Hrak [The strange days of Hanna Rook]*. Kyiv: Hrani-T [in Ukrainian].
- Holubovska, I. O. (2004). *Etnichni osoblyvosti movnykh kartyn svitu [Ethnic peculiarities of world language paintings]* (2nd ed.). Kyiv: Lohos [in Ukrainian].
- Hryhoruk, A. (2008). *Prapравnik barona Miunkhhauzena [Archpriest Baron Munchausen]*. Kyiv: Hamazyn [in Ukrainian].
- Humeniuk, N. (2009). *Zustrich na Bosomu mostu [Meeting on the barefoot Bridge]*. Kyiv: Hrani-T [in Ukrainian].
- Nestaiko, V. Z. (2010). *Charivnyi talisman [The magic talisman]*. Kyiv: Kraina Mrii [in Ukrainian].
- Nestaiko, V. Z. (2011). *Dyovnyzhni pryhody v lisovii shkoli: Taiemnyi ahent Porcha i kozak Morozenko. Taiemnytsi liseiu «Kondor» [Amazing Adventures in the Forest School: The Hidden Agent of Porcha and Cossack Morozenko. Mysteries of the «Condor» Forest]*. Kharkiv: VD «ShKOLA» [in Ukrainian].
- Nestaiko, V. Z. (2008). *Charivni okuliary [The magic glasses]*. Kyiv: Veselka [in Ukrainian].
- Nestaiko, V. Z. (2008). *Nainovishi pryhody Yizhachka Kolka Koliuchky ta Zaichyka Kosi Vukhania [The newest adventures of Hedgehog Kolka Prickle and Bunny Kosia Vuhan]*. Kyiv: A-BA-BA-HA-LA-MA-HA [in Ukrainian].
- Nestaiko, V. Z. (2009). *Toreadory z Vasiukivky [Toreadors from Vasyukivka]*. Kyiv: A-BA-BA-HA-LA-MA-HA [in Ukrainian].
- Pavlenko, M. (2011). *Domovychok z palitroi [The hobgoblin with a palette]*. Kyiv: Hrani-T [in Ukrainian].
- Shutak, L. B. (2002). *Slovotvirna katehoryzatsiia sub'iektyvnoi otsinky v suchasni ukrainskii movi [A word-building categorization of subjective evaluation in modern Ukrainian language]*. (Extended abstract of PhD dissertation). Kyiv [in Ukrainian].
- Yacheikin Yu. (2004). *Druhe bazhannia korolevy [The queen's second desire]*. Kyiv: Dzherela M [in Ukrainian].
- Zemskaya, E. A. (1992). *Slovoobrazovanie kak deyatel'nost' [Словообразование как деятельность]*. Moskva: Nauka [in Russian].
- Zholdak, B. (2010). *Kaposni kaptsi [The bad slippers]*. Kyiv: Hrani-T [in Ukrainian].

Одержано 25.02.2018 р.

УДК 81'373'38
ЮЛІЯ ГРИШКО
(Полтава)

СТИЛІСТИЧНІ ФУНКЦІЇ ОКАЗІОНАЛЬНИХ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ У ХУДОЖНІЙ МОВІ РОМАНУ «СОБОР» ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

У статті досліджено мову роману «Собор» Олесь Гончара, зокрема особливості функціонування okazіоналізмів. Виявлено три типи індивідуально-авторських одиниць: лексичні okazіоналізми (мають кілька різновидів), okazіональні поєднання слів та авторські перифрази. Найчисленнішими є okazіональні одиниці, що репрезентують концепт ЛЮДИНА.

Ключові слова: художня мова Олесь Гончара, okazіональні одиниці, індивідуально-авторські поєднання слів, юкстапозити, перифрази, художні концепти.

Художня мова одного з «найсвітлоносніших» (А. Погрібний) письменників ХХ століття Олесь Гончара навіть сьогодні, у третьому тисячолітті, сприймається як багатоголоса, невіддільна часові, оскільки митець своїм поглядом охоплює людину в її минулому, сьогочасному й майбутньому (Наєнко, 1981, с. 4).

Мова роману «Собор» повною мірою демонструє «бентежну напруту силового поля Гончарового слова» (Погрібний, 1987, с. 9), адже за рівнем проникливості й гостроти художніх узагальнень цей твір випереджав добу (Погрібний, 1987, с. 168). Після повернення в літературний процес «Собор» викликав

© Гришко Ю.